

STEUNPUNT | **ARCHITECTUUROPDRAUGHTEN ONTWERPWEDSTRIJDEN**

Rapportage 2012-2022

**10 jaar
aanbesteden van architectuuropdachten
in Nederland**

Vooraf

Gedurende 25 jaar heeft Architectuur Lokaal, onafhankelijk landelijk kenniscentrum voor bouwcultuur, aan zowel publieke en private partijen als ontwerpers veel ondersteuning geboden bij architectenselecties vanuit het [Steunpunt Architectuuropdrachten & Ontwerp-wedstrijden](#). Dit Steunpunt werd in 1997 opgericht op initiatief van de Rijksbouwmeester en ondergebracht bij Architectuur Lokaal door Aedes (vh. NWR), Bouwend Nederland (vh. AVBB), BNA, BNI, BNSP, NEPROM, NVTL, ONRI, VNG en de ministeries van VROM, OCW, LNV, V&W, BuiZa en Defensie. Als onafhankelijke, niet-commerciële helpdesk voor uitschrijvers van aanbestedingen en prijsvragen voor architectuuropdrachten in Nederland, is bijgedragen aan professionalisering van zowel opdrachtgeverschap en opdrachtnemerschap, en daarmee uiteindelijk aan een gezonde bouwcultuur in Nederland.

Vanuit het Steunpunt is ondersteuning geboden aan alle belanghebbenden en werden tal van hulpmiddelen ontwikkeld, waaronder handleidingen voor het uitschrijven van prijsvragen en het aanbesteden van architectuuropdrachten. In de loop der jaren is nieuwe nationale en Europese wetgeving tot stand gekomen, er kwamen richtlijnen en klachtenloketten en via TenderNed zijn inmiddels tal van gegevens en beschikbaar en zijn vele vormen van ondersteuning geïnstitutionaliseerd. Als gevolg hiervan zijn de activiteiten van het Steunpunt per 1 augustus afgerond.

Deze Rapportage 2012-2022, 10 jaar aanbesteding van architectuuropdrachten in Nederland biedt statistieken over de afgelopen tien jaar van het aanbesteden van architectuuropdrachten. Op de website [Ontwerpwedstrijden.nl](#) blijven de [handleidingen Kompas](#) beschikbaar evenals informatie over wet- en regelgeving bij het aanbesteden van architectuuropdrachten. Op deze website zijn ook de reglementen, inzendingen, juryrapporten en andere data te vinden van [prijsvragen en ontwikkelcompetities](#) waarbij Architectuur Lokaal betrokken is, of is geweest.

De [database](#) van het Steunpunt Architectuuropdrachten & Ontwerpwedstrijden over de periode juli 2005 tot en met juli 2022 is nu ook volledig openbaargemaakt.

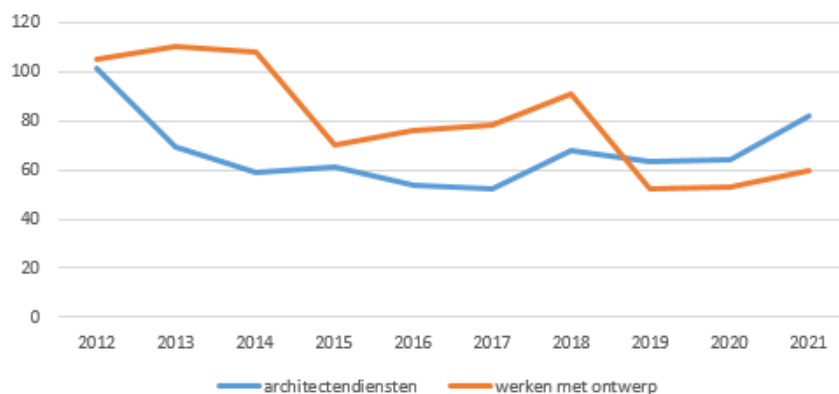
Inhoud

1. Procedures
  2. Aanbestedende diensten
  3. Opgaven
  4. Contracten
  5. Adviseurs
  6. Resultaten
- Verantwoording

1. Procedures

Aantallen procedures

Het Steunpunt registreerde 1476 aanbestedingen van architectuuropdrachten: 673 aanbestedingen van architectendiensten, en 803 aanbestedingen van werken met een ontwerpcomponent.

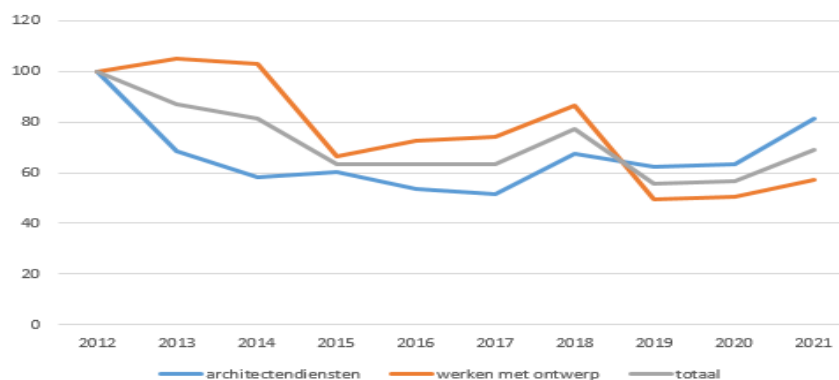
Figuur 1 | Aantal aanbestedingen van architectendiensten en werken met ontwerp (absoluut, per jaar)

Het aantal openbaar aanbestede architectuuropdrachten daalt tot 2019; vergeleken met 2012 (index: 100) is het aantal procedures in dat jaar bijna gehalveerd (index: 56).

Het aantal architectendiensten daalt vanaf 2012. Vanaf 2018 wordt een stijgende trend ingezet. Sinds 2012 was het aantal aanbestedingen van architectendiensten niet meer zo hoog als in 2021.

Het aantal werken met ontwerp beleeft in de periode 2015-2018 een kleine opleving, waarna ook een daling wordt ingezet. Vanaf 2020 stijgt het aantal procedures licht.

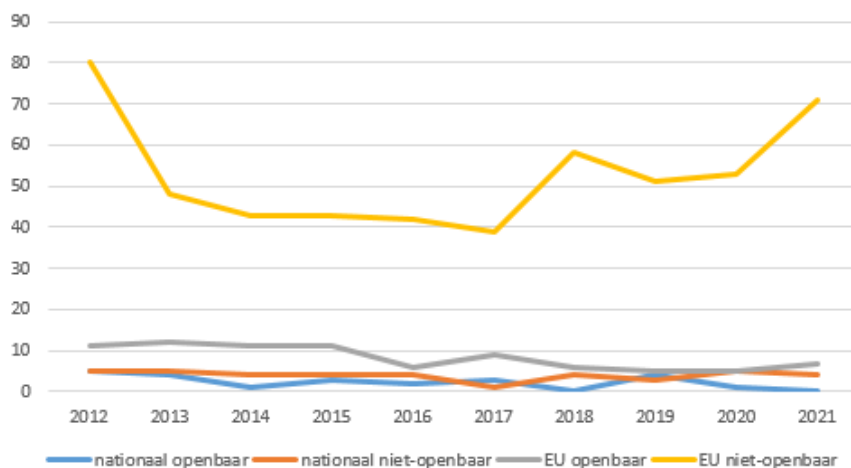
In 2019 keert de trend waarbij meer opdrachten als werk met ontwerp worden aanbesteed. Het aantal architectendiensten (63) overstijgt het aantal werken met ontwerp (52).

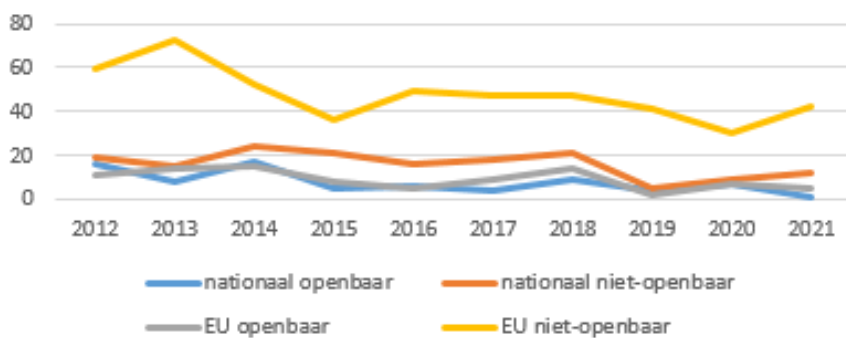
Figuur 2 | Geïndexeerd aantal aanbestedingen van architectuuropdrachten (2012 = 100)

Typen procedures

In Nederland is sprake van een uitgesproken voorkeur voor niet-openbare procedures. Meestal betreft dit niet-openbare aanbestedingen. Bij complexe geïntegreerde contracten wordt ook wel de concurrentiegerichte dialoog gebruikt.

Figuur 3 | Procedures bij architectendiensten (absoluut, per jaar)

Figuur 4 | Procedures bij werken met ontwerp (absoluut, per jaar)

2. Aanbestedende diensten

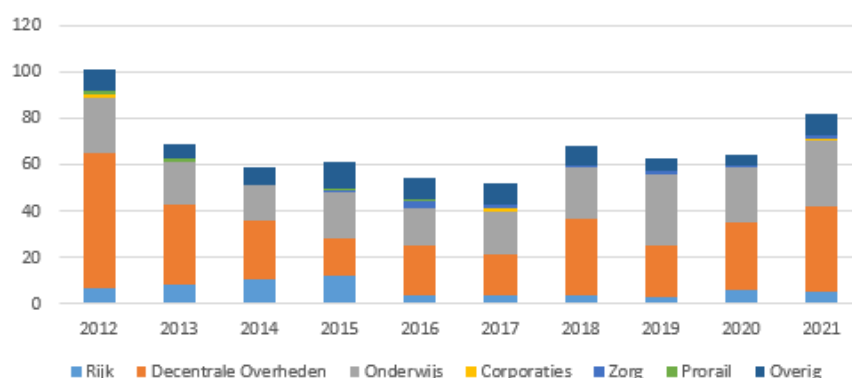
De 1476 aanbestedingen van een architectuuropdracht werden aangekondigd door 584 verschillende aanbesteders.

Architectendiensten

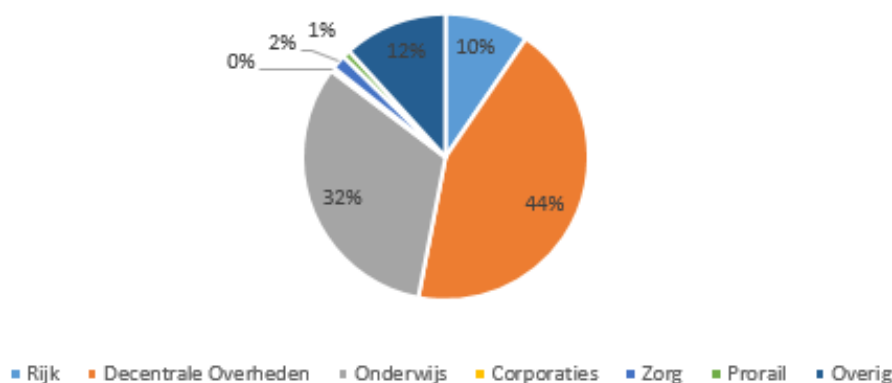
Bij de architectendiensten is sprake van 348 unieke aanbesteders.

Bij de architectendiensten zijn decentrale overheden de voornaamste aanbesteders, gevolgd door onderwijsinstellingen. Woningcorporaties besteden sporadisch aan. In Nederland zijn woningcorporaties, in tegenstelling tot andere Europese landen, niet aanbestedingsplichtig (figuur 5 en 6).

231 verschillende aanbesteders hebben 1 architectendienst aanbesteed; 54 hebben 2 architectendiensten aanbesteed, 24 hebben 3 architectendiensten aanbesteed en 39 hebben meer dan 3 architectendiensten aanbesteed.

Figuur 5 | Aanbesteders van architectendiensten (absoluut, per jaar)

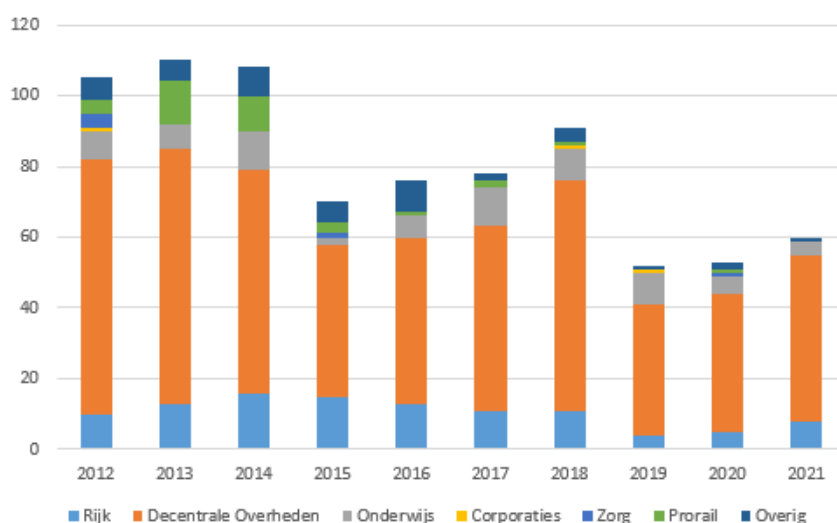

Figuur 6 | Aanbesteders van architectendiensten (relatief, hele periode)

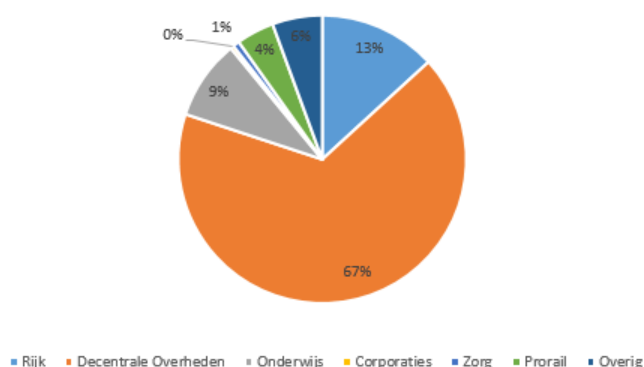
Werken met ontwerp

Bij de werken met ontwerp is sprake van 314 unieke aanbesteders. Bij werken met ontwerp nemen decentrale overheden eveneens het grootste deel van de aanbestedingen voor hun rekening. Zij worden op afstand gevolgd door de Rijksoverheid en onderwijsinstellingen (figuur 7 en 8).

Bij de werken met ontwerp hebben 183 verschillende aanbesteders 1 werk aanbesteed, 56 hebben 2 werken aanbesteed, 31 hebben 3 werken aanbesteed en 44 hebben meer dan 3 werken aanbesteed.

Figuur 7 | Aanbesteders van werken met ontwerp (absoluut, per jaar)

Figuur 8 | Aanbesteders van werken met ontwerp (relatief, hele periode)

Gemeenten

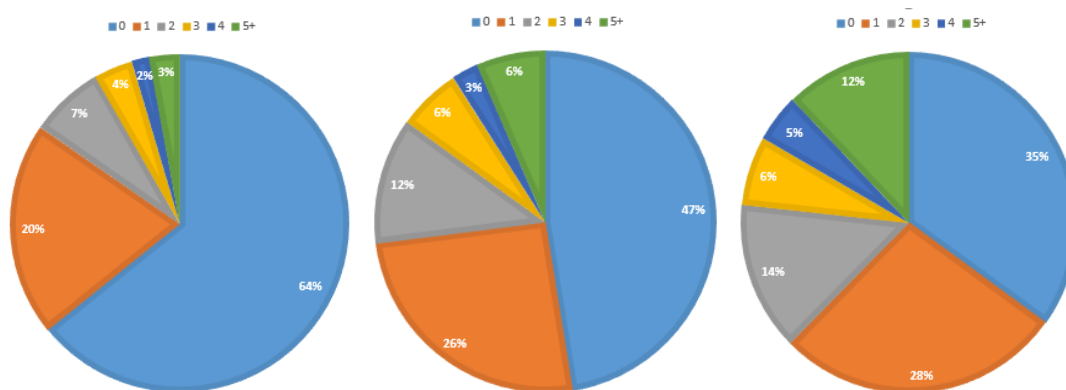
Decentrale overheden (gemeenten, provincies, waterschappen, hoogheemraadschappen en gemeenschappelijke regelingen) besteden het meest aan.

Het aantal gemeenten met ruime aanbestedingservaring op het gebied van architectuuropdrachten is beperkt (figuur 9, 10 en 11). In totaal zijn er 43 gemeenten die 5 of meer

architectuuropdrachten hebben aanbesteed. Deze gemeenten zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor 26 procent van het aantal aanbestedingen.

Bij de architectendiensten hebben 10 gemeenten 5 of meer aanbestedingen gedaan en zijn verantwoordelijk voor 12% van de aanbestedingen. Utrecht, Rotterdam en Amsterdam nemen samen 6% van de architectendiensten voor hun rekening.

Bij werken met ontwerp hebben 23 gemeenten 5 of meer aanbestedingen gedaan en zijn verantwoordelijk voor 23% van de aanbestedingen. Amsterdam, Almere en Den Haag zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor 6% van het totaal aantal aanbestedingen van werken met ontwerp.

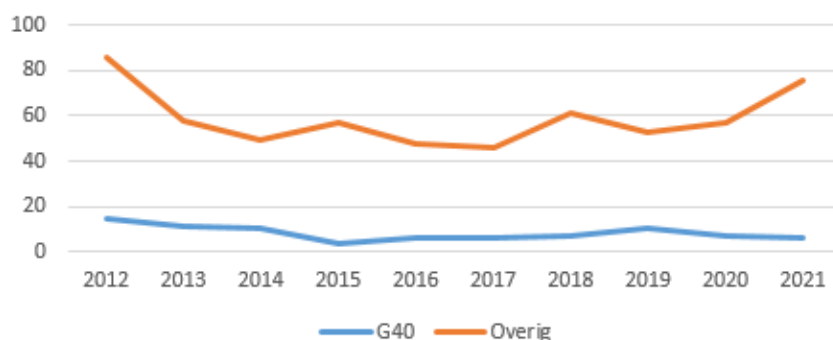

Figuur 9 | Aantal aanbestedingen van architectendiensten per gemeente (relatief, hele periode)

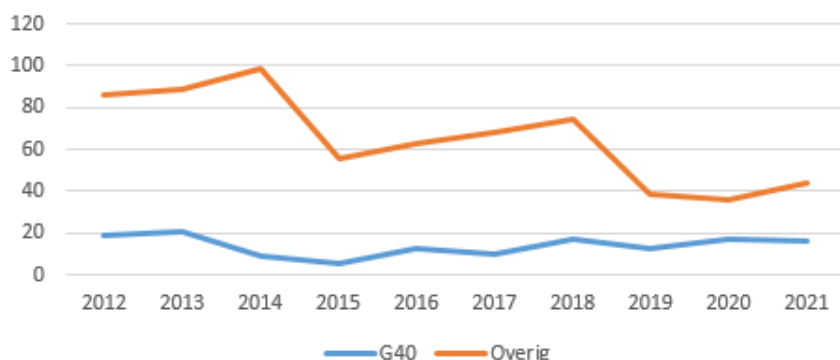
Figuur 10 | Aantal aanbestedingen van werken met ontwerp per gemeente (relatief, hele periode)

Figuur 11 | Aantal aanbestedingen van architectuuropdrachten per gemeente (relatief, hele periode)

De leden van het G40-stedennetwerk, een netwerk van 40 (middel)grote steden, uitgezonderd de G4 (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht), nemen 15% van het totaal aantal aanbestedingen van architectuuropdrachten voor hun rekening (figuur 12 en 13). In de onderzochte periode heeft G40-lid gemeente Hengelo geen enkele architectuuropdracht openbaar aanbesteed.

Figuur 12 | Aantal aanbestedingen architectendiensten van G40 (absoluut, per jaar)

Figuur 13 | Aantal aanbestedingen werken met ontwerp van G40 (absoluut, per jaar)

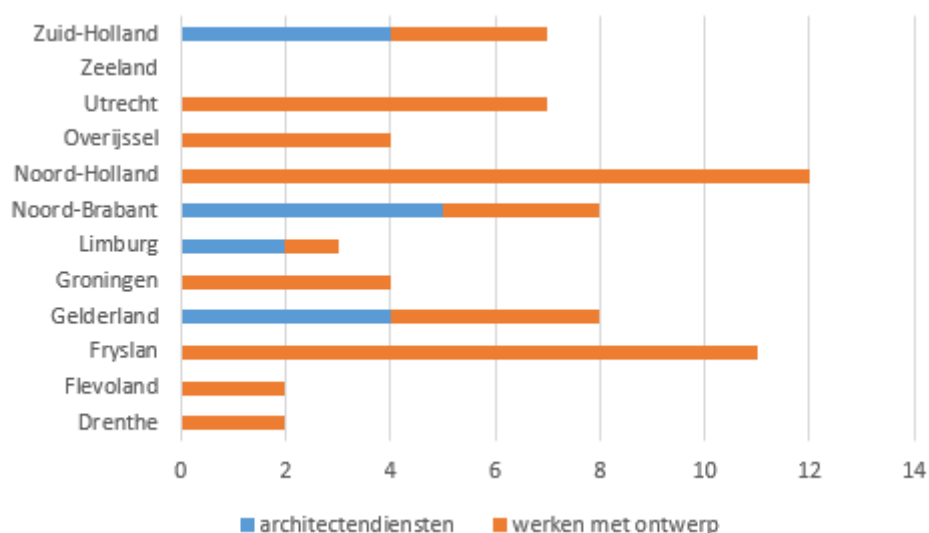
Provincies

De provincies, een prominente bestuurslaag onder de decentrale overheden, nemen relatief weinig aanbestedingen voor hun rekening. Onder de 584 unieke aanbesteders in de periode 2012-2021 bevinden zich 11 provincies die gezamenlijk 68 architectuuropdrachten hebben aanbesteed. Vier provincies besteden naast werken met ontwerp ook architectendiensten openbaar aan.

De provincie Noord-Holland is koploper met 12 aanbestedingen, gevolgd door provincie Fryslân met 11 aanbestedingen.

De provincies Drenthe en Flevoland hebben elk 2 opdrachten aanbesteed.

De provincie Zeeland heeft in de periode 2012-2021 geen architectuuropdrachten openbaar aanbesteed (figuur 14).

Figuur 14 | Aantal aanbestedingen architectuuropdrachten van provincies (absoluut, hele periode)

3. Opgaven

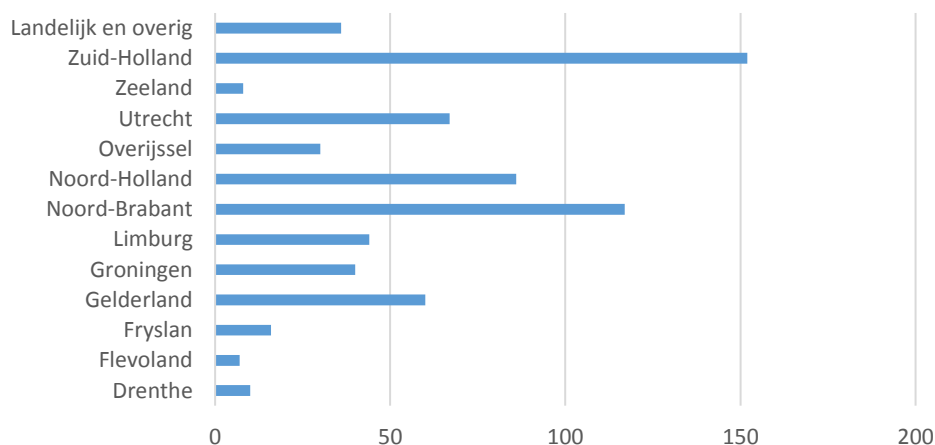
Locaties

Geografisch zijn de architectuuropdrachten, aanbesteed door alle aanbestedende diensten, over het hele land verspreid. Drieënveertig opdrachten zijn niet gebonden aan één plaats, hebben betrekking op een bijzondere gemeente of vinden elders in het buitenland plaats.

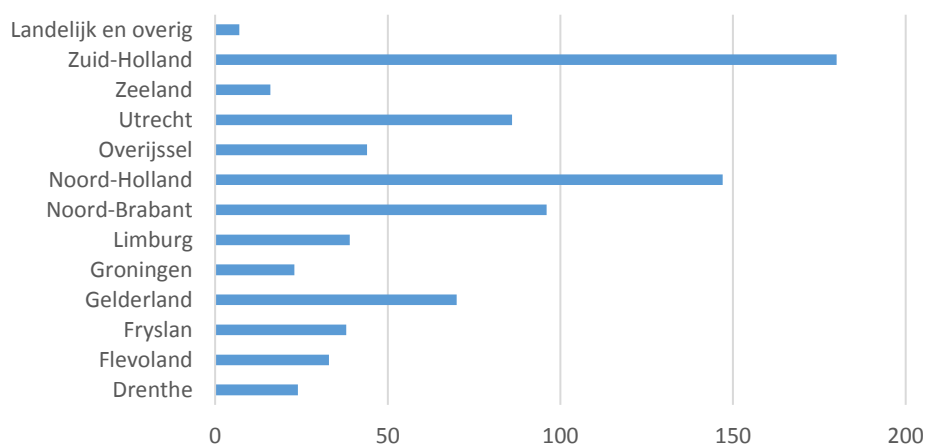
In vrijwel de meeste provincies is de verhouding traditioneel (architectendienst) – geïntegreerd (werken met ontwerp) constant: tussen de 50 en 60% geïntegreerd.

In drie provincies (Groningen, Limburg en Noord-Brabant) is een meerderheid van de daar uit te voeren projecten traditioneel aanbesteed. In Groningen is dit 63%, Limburg 53% en Noord-Brabant is 55%. (figuur 15 en 16).

Flevoland en Fryslân zijn met respectievelijk 83% en 70% uitschieters op het gebied van geïntegreerd aanbesteden.

Figuur 15 | Locatie traditioneel aanbestede projecten (hele periode, absoluut)

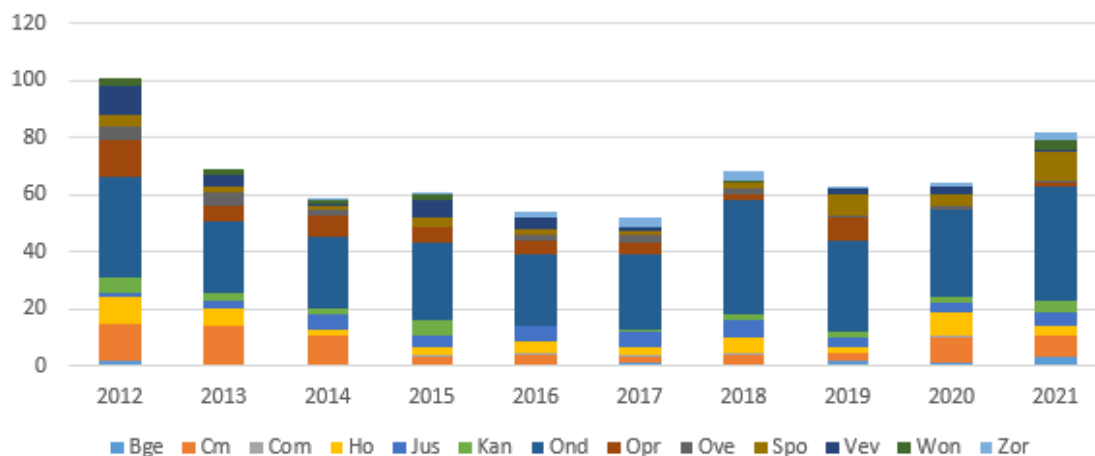

Figuur 16 | Locatie geïntegreerd aanbestede projecten (hele periode, absoluut)

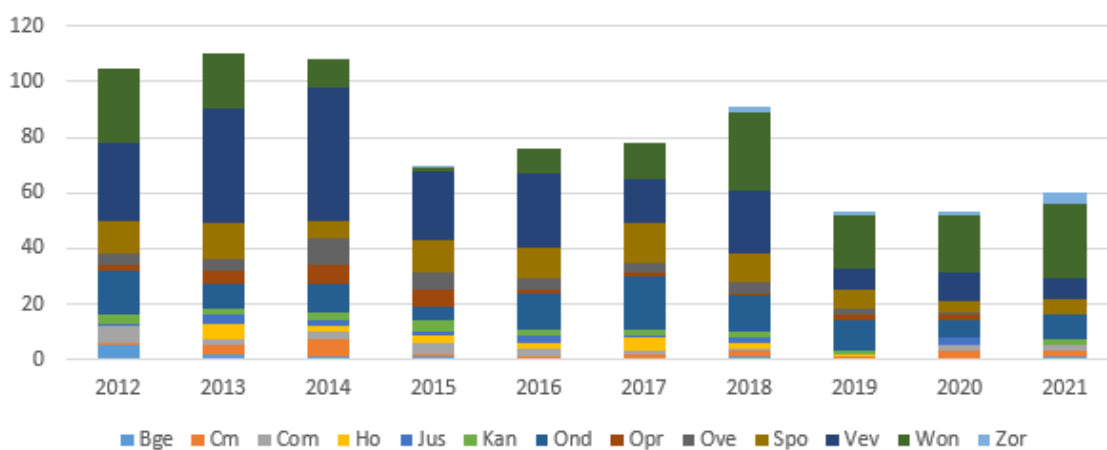
Opgaven

De meeste architectendiensten hebben betrekking op onderwijs en onderzoek (306), gevolgd door opdrachten voor culturele en maatschappelijke functies (71).

Opdrachten op het gebied van deze opgaven worden hoofdzakelijk traditioneel aanbesteed. Bij opgaven voor verkeer en vervoer (233), en woningbouw-, gebieds- en locatieontwikkeling (175) geniet een geïntegreerd contract de voorkeur (figuur 17 en 18).

Figuur 17 | Opgaven bij architectendiensten (absoluut, per jaar)

Figuur 18 | Opgaven bij werken met ontwerp (absoluut, per jaar)

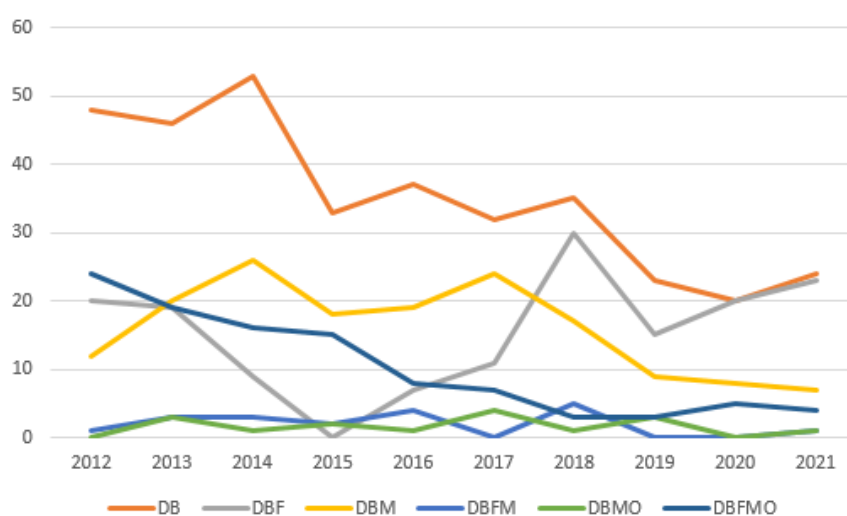
Bge = Brandweerkazernes, (gemeente)werven & energiecentrales / Cm = Cultuur & maatschappij / Com = Commerciële dienstverlening / Ho = Huisvesting overheid / Jus = Politie & justitie / Kan = Kantoren / Ond = Onderwijs & onderzoek / Opr = Openbare ruimte & landschap / Ove = Overig / Spo = Sport & ontspanning / Vev = Verkeer & vervoer / Won = Woningbouw & locatie- en gebiedsontwikkeling / Zor = Zorg & gezondheid

4. Contracten

Bij de aanbesteding van werken blijft Design and Build (DB) bde meest gehanteerde contractvorm, op de voet gevolgd door Design, Build and Finance (DBF).

DBF wordt uitsluitend toegepast bij woningbouw-, gebieds- en locatieontwikkeling. De animo voor DBM (Design, Build and Maintain) waarbij de opdrachtnemer (optioneel) naast ontwerp en realisatie ook voor het onderhoud verantwoordelijk is, neemt af. Ook DBFMO (Design, Build, Finance, Maintain and Operate) lijkt uit de gratie te zijn geraakt. (zie figuur 19).

Van de 104 in de afgelopen tien jaar gestarte DBFMO-aanbestedingen is de helft voortijdig stopgezet (zie figuren 30 en 31).

Figuur 19 | Aanbestede geïntegreerde contracten (absoluut, per jaar)

D = Design / Ontwerp

B = Build / Realisatie

F = Finance / Financiering

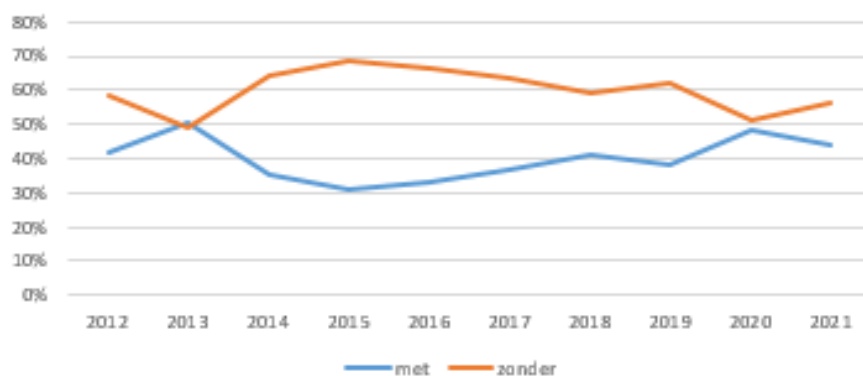
M = Maintain / Onderhoud

O = Operate / Facilitaire dienstverlening

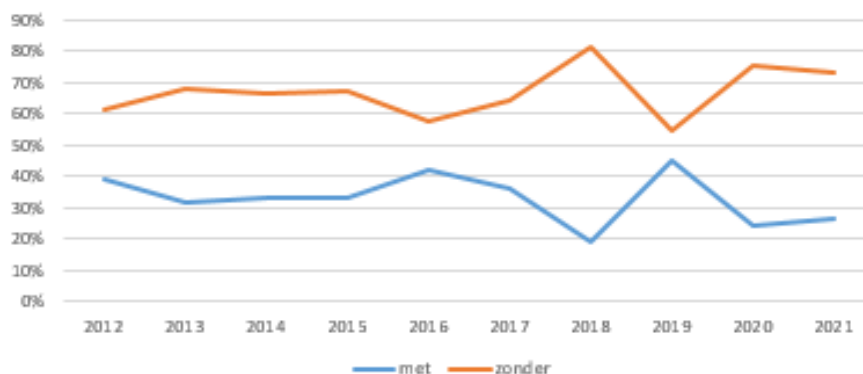
5. Adviseurs

Met of zonder adviseurs?

Bij 538 van de 1476 aanbestedingen van architectuuropdrachten (36%) werd een extern adviseur ingezet. Met uitzondering van 2013 (architectendiensten) wordt de meerderheid van de architectuuropdrachten zonder extern adviseur aanbesteed. De inzet van deze adviseurs heeft betrekking op de begeleiding en uitvoering van de procedure. Het opstellen van de aanbestedingsstukken, zoals een programma van eisen, valt daar niet onder.

Figuur 20 | Inzet externe adviseurs bij architectendiensten

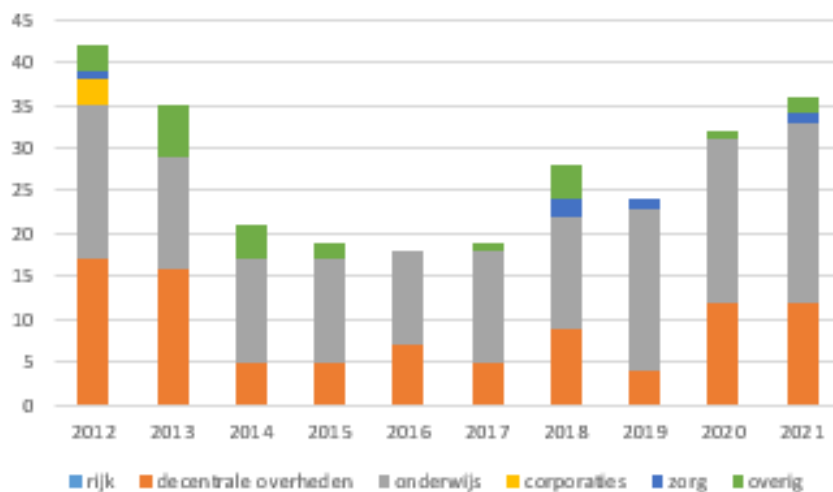
Figuur 21 | Inzet externe adviseurs bij werken met ontwerp

Wie schakelt een adviseur in?

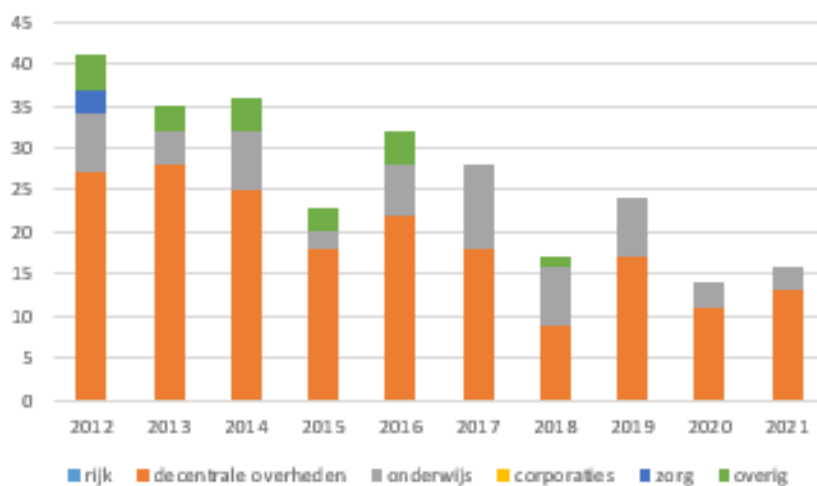
De Rijksoverheid schakelt vrijwel geen externe adviesbureaus in.

Externe adviseurs worden vooral ingehuurd door decentrale overheden (gemeenten, provincies, water- en hoogheemraadschappen en gemeenschappelijke regelingen) en onderwijsinstellingen, die incidenteel als opdrachtgever voor architectuuropdrachten optreden.

Uit de aanbestedingsdocumenten blijkt niet altijd of een extern adviseur is ingeschakeld. Soms wordt een extern adviseur ingehuurd die tijdelijk in dienst treedt bij de opdrachtgever (figuur 22 en 23).

Figuur 22 | Aanbesteders die gebruik maken van een extern adviseur bij aanbesteding van architectendiensten (absoluut, per jaar)

Figuur 23 | Aanbesteders die gebruik maken van een extern adviseur bij aanbesteding van werken met ontwerp (absoluut, per jaar)

Welke adviseurs?

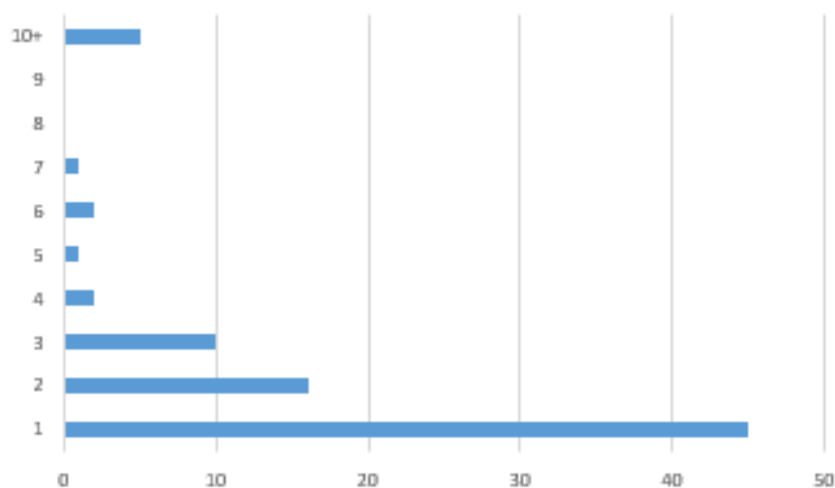
Bij de 538 aanbestedingen met adviseurs zijn in totaal 156 verschillende adviseurs betrokken.

Van de 82 verschillende adviseurs die betrokken zijn bij de aanbesteding van architectendiensten is meer dan de helft betrokken geweest bij maximaal één aanbesteding. In tien jaar tijd hebben slechts negen adviseurs vijf of meer aanbestedingen begeleid.

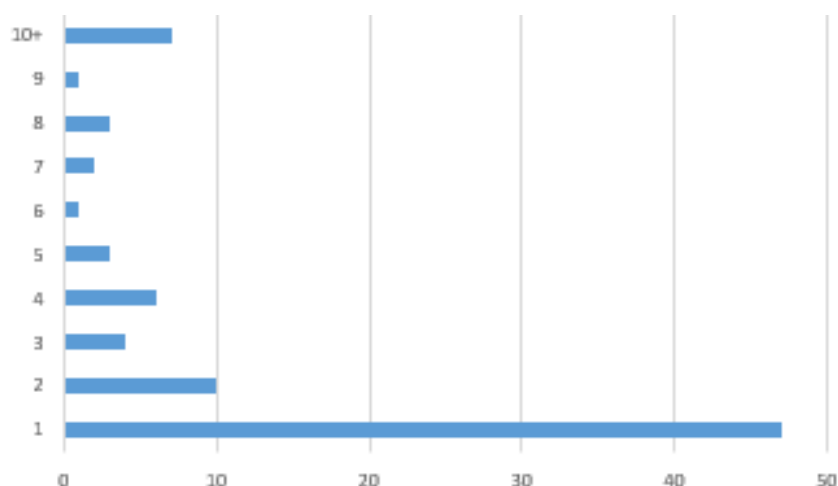
Bij de aanbesteding van werken met ontwerp verschilt dit beeld licht. Een meerderheid van de 84 verschillende adviseurs is bij maximaal één aanbesteding betrokken geweest. Het aantal adviseurs dat meer dan vijf procedures heeft begeleid is 17.

ICSadviseurs (47 aanbestedingen), HEVO (38) en ZRi (20) zijn bij de architectendiensten verantwoordelijk voor de begeleiding van 38% van de aanbestedingen (105) waarbij een extern adviseur is betrokken. Het overgrote deel (87 aanbestedingen) betrof gebouwen voor onderwijs en onderzoek.

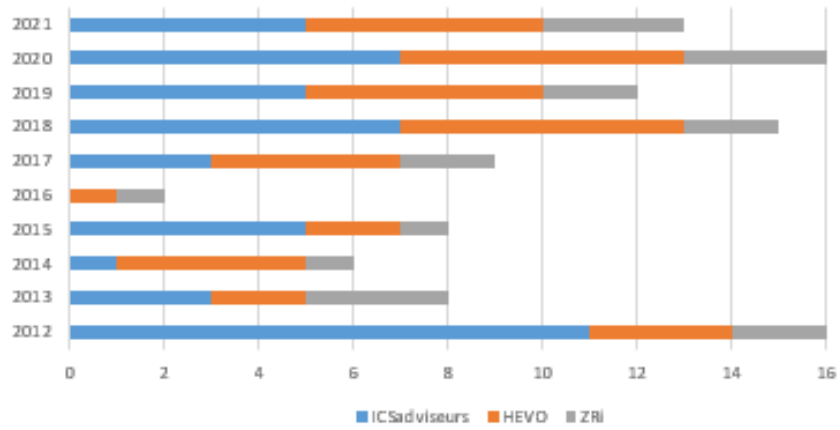
De top-3 bij de aanbesteding van werken met ontwerp over de periode 2012-2021 bestaat uit: bbn adviseurs (21), Synarchis (21), Grontmij, in 2015 overgenomen door Sweco (13), Antea Group (11), draaijer+partners (11), RoyalHaskoningDHV (11) en Witteveen+Bos (11). Deze adviseurs hebben gezamenlijk 37% van de aanbestedingen begeleid (99) waarbij een extern adviseur is betrokken. Een derde (33 aanbestedingen) betrof voorzieningen voor sport en ontspanning.

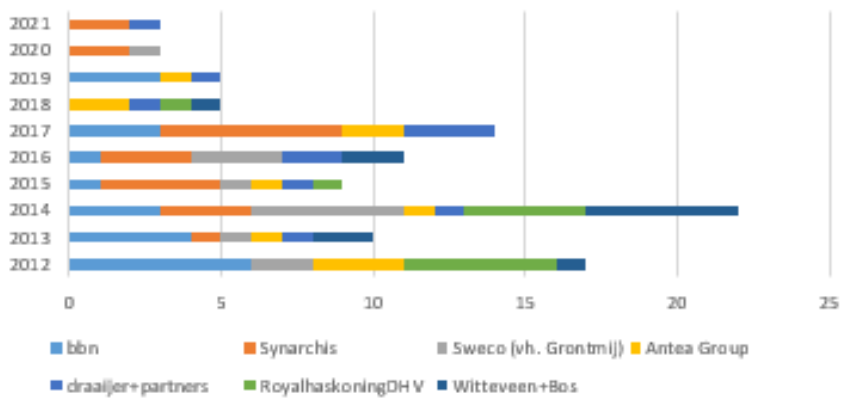
Figuur 24 | Aantal aanbestedingen per adviseur bij architectendiensten (absoluut, hele periode)

Figuur 25 | Aantal aanbestedingen per adviseur bij werken met ontwerp (absoluut, hele periode)

Figuur 26 | Dominante adviseurs bij architectendiensten (absoluut, per jaar)

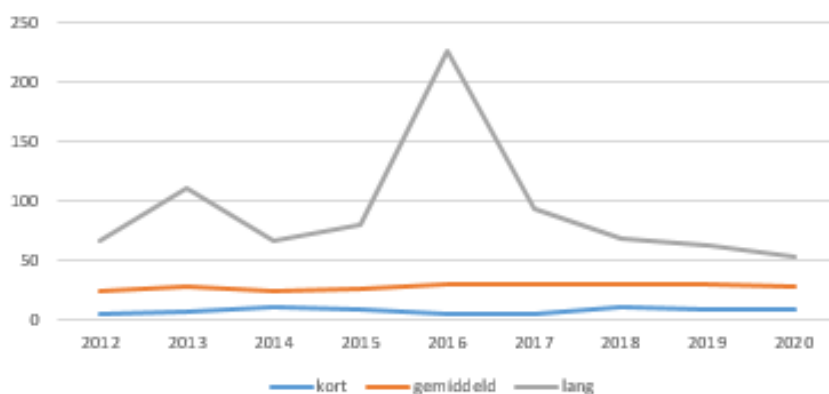
Figuur 27 | Dominante adviseurs bij werken met ontwerp (absoluut, per jaar)

6. Resultaten

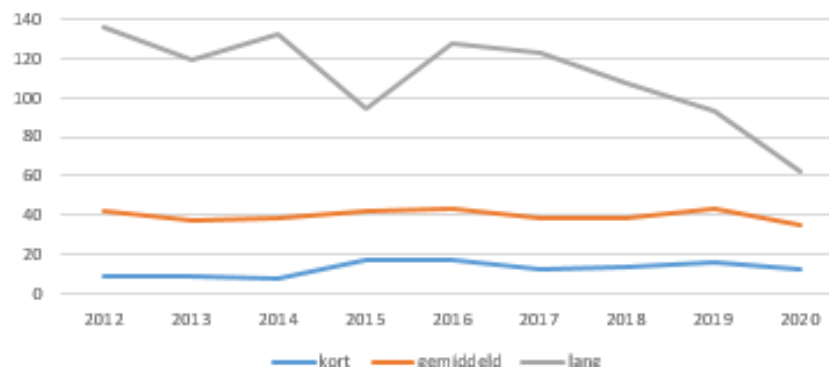
Doorlooptijd

De gemiddelde doorlooptijd van een aanbesteding van architectendiensten is in de periode 2012-2020 stabiel rond de 25 tot 30 weken. De lange doorlooptijden hebben veelal betrekking op enkele procedures in het betreffende jaar. De uitschieter in 2016 wordt veroorzaakt door de aanbesteding Huis op Zuid te Rotterdam van Vestia Rotterdam Feyenoord. De procedure is stopgezet. De gemeente Rotterdam heeft het project van Vestia overgenomen en heraanbesteed (zie figuur 28).

Bij de werken met ontwerp schommelt de gemiddelde doorlooptijd rond de 40 weken. De dalende lijn bij de lange doorlooptijd wordt veroorzaakt door het moment van aankondiging en resultaat van de procedure in combinatie met het meetmoment voor deze rapportage (31 december 2021). Van een procedure die in 2019 is gestart met een doorlooptijd van 93 weken is het resultaat eind 2021 bekend (zie figuur 29). Van vier procedures uit 2019 en 2020 is nog geen resultaat bekend.

Figuur 28 | doorlooptijd aanbestedingen architectendiensten in weken (absoluut, per jaar)

Figuur 29 | Doorlooptijd aanbestedingen werken met ontwerp in weken (absoluut, per jaar)

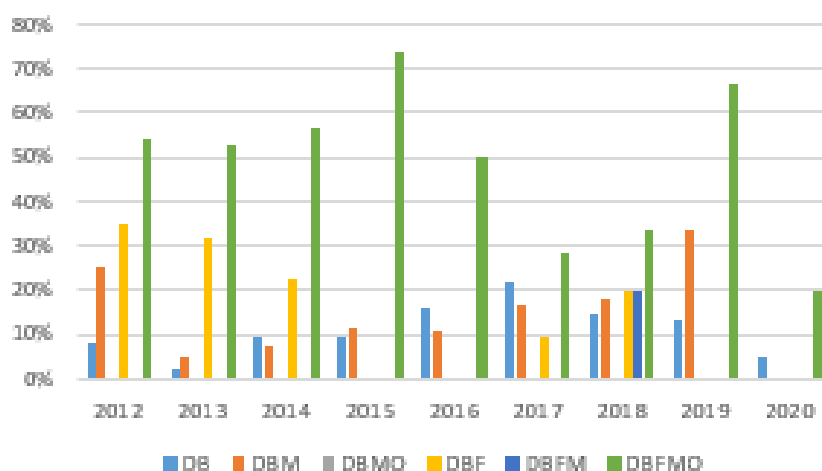

Stopzettingen

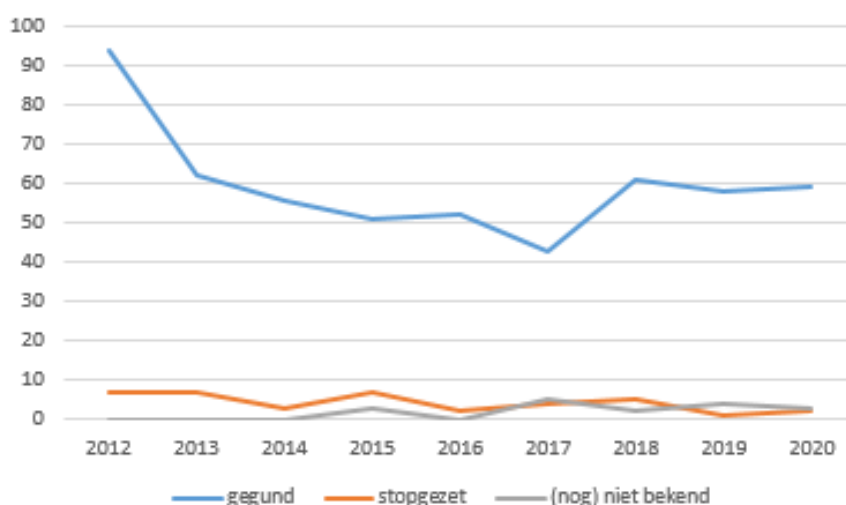
Het aantal stopzettingen bij de aanbesteding van architectuuropdrachten vertoont een dalende trend. In 2013 en 2015 werden respectievelijk 10% en 11% van de procedures stopgezet. Dit was in 2018 7%, 2019 2% en 2020 3%. Het resultaat van een aanbesteding wordt niet altijd op TenderNed gepubliceerd.

Het Steunpunt tracht dan het resultaat via openbare bronnen te achterhalen. Bij de procedures waarvan het resultaat (nog) niet bekend is bleek dat niet mogelijk (figuur 30).

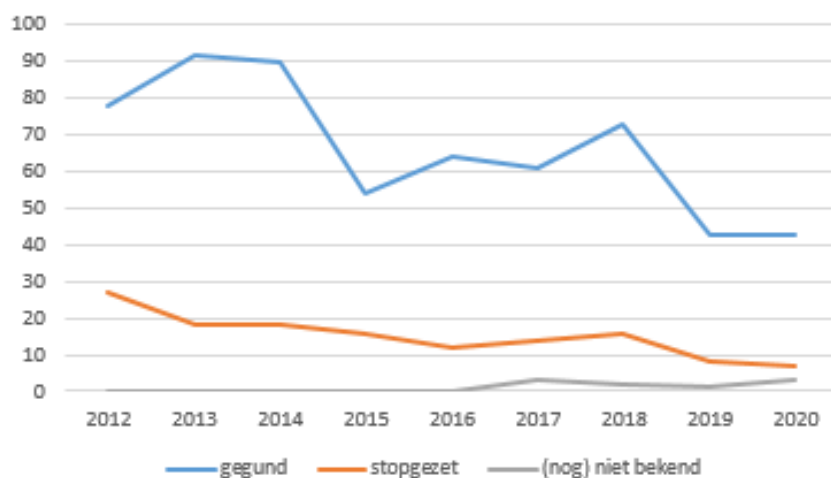
Ook bij de werken met ontwerp daalt het aantal stopzettingen. In 2012 en 2015 werden respectievelijk 26% en 23% van de procedures stopgezet. Dit was in 2018 18%, 2019 15% en 2020 13% (figuur 32). Mogelijk houdt dit verband met een dalend aantal complexe contractvormen (DBM – DBFMO, zie figuur 19).

Figuur 30 | percentage stopzettingen per geïntegreerde contractvorm

Figuur 31 | Resultaat aanbestedingen architectendiensten

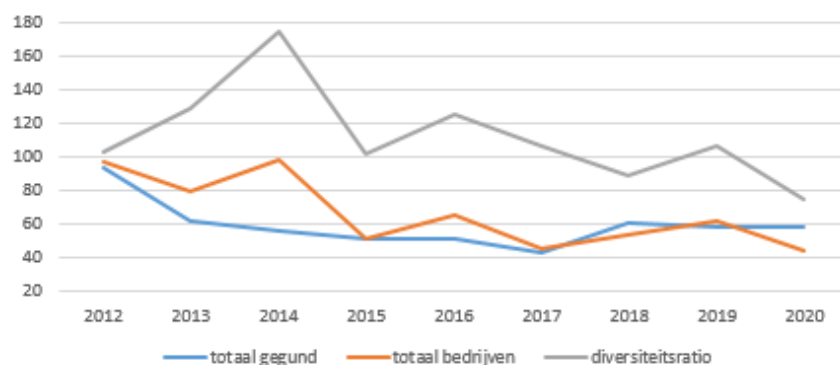
Figuur 32 | Resultaat aanbestedingen werken met ontwerp

Architecten

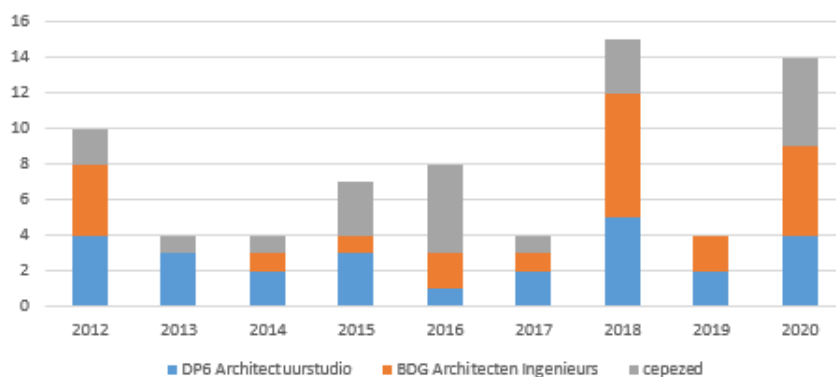
In een periode van tien jaar wisten van de 336 bureaus die tenminste één aanbesteding van architectendiensten hebben gewonnen, slechts drie bureaus meer dan twintig aanbestedingen te winnen. Het merendeel van de bureaus (199) won één aanbesteding.

De top-3 wordt gevormd door DP6 Architectuurstudio, BDG Architecten en cepezed. Uit figuur 33 blijkt dat het aantal gunningen fluctueert.

Het jaar 2021 is niet meegenomen omdat het merendeel van de in 2021 gestarte procedures nog loopt.

Figuur 33 | Aantal gunningen en aantal bedrijven (absoluut, per jaar) en diversiteitsratio (aantal gunningen / aantal bedrijven) (relatief, percentage)

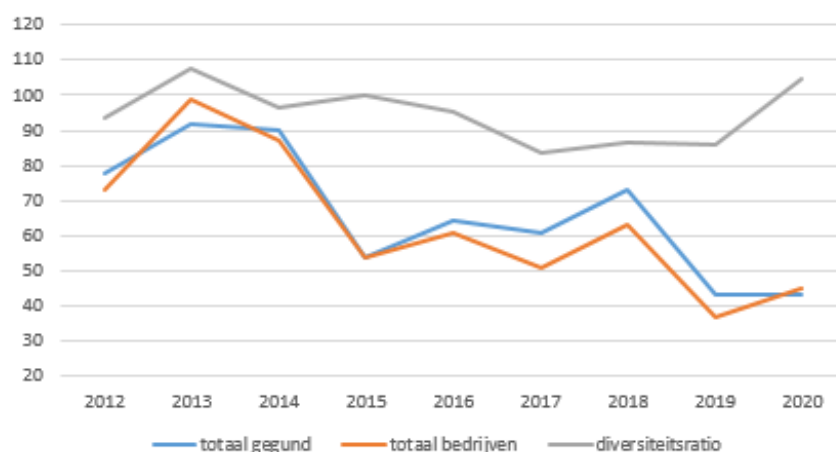
Figuur 34 | Verdeling gunningen over marktleiders (top 3) architectendiensten 2012-2020 (absoluut, per jaar)

Aannemers en ontwikkelaars

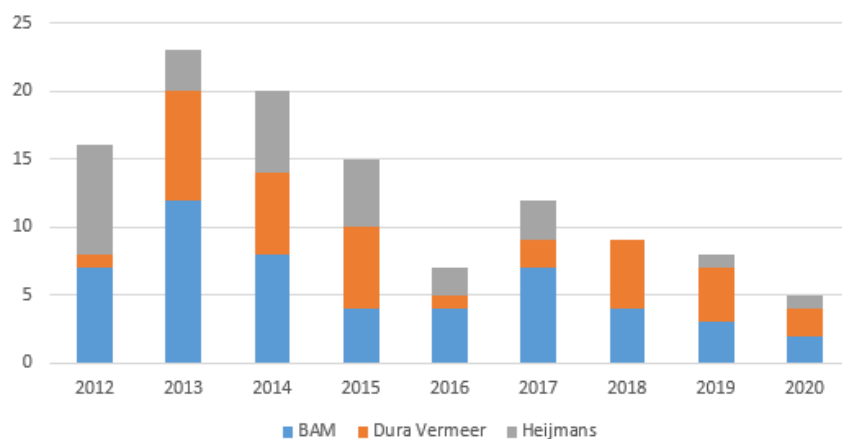
In een periode van tien jaar wisten van de 338 bedrijven die tenminste één aanbesteding van werken met ontwerp hebben gewonnen, slechts twaalf bedrijven hebben meer dan tien aanbestedingen gewonnen. Bijna driekwart van de bedrijven (220) won eenmaal een aanbesteding.

De top-3 wordt gevormd door BAM, Dura Vermeer en Heijmans.

Het jaar 2021 is niet meegenomen omdat het merendeel van de in 2021 gestarte procedures nog loopt.

Figuur 35 | Aantal gunningen en aantal bedrijven (absoluut, per jaar) en diversiteitsratio (aantal gunningen / aantal bedrijven) (relatief, percentage)

Figuur 36 | Verdeling gunningen over marktleiders (top 3) werken met ontwerp 2012-2020 (absoluut, per jaar)

Verantwoording

Deze rapportage volgt op het rapport [Trends. Aanbesteden van architectuuroopdrachten in Nederland 2009-2013](#) (Architectuur Lokaal 2014). Het heeft betrekking op door het Steunpunt geregistreerde aanbestedingen van architectuuroopdrachten in de periode 2012-2022.

Onder een architectuuroopdracht verstaat het Steunpunt een opdracht waarin om een architectonisch ontwerp gevraagd wordt. Het kan zowel architectendiensten als bouw- en ontwikkelopdrachten met een volwaardige ontwerpopdracht betreffen. Voor de goede orde, het Steunpunt beschouwt de uitwerking of engineering van een reeds bestaand ontwerp niet als een volwaardige ontwerpopdracht.

De gegevens zijn afkomstig uit de database van het Steunpunt, waarin het Steunpunt alle Nederlandse nieuwe aanbestedingen van architectuuroopdrachten sinds de inwerkingtreding van het Bao (19 juli 2005) en de voortgang van deze aanbestedingen registreert. De aanbestedingen in deze database zijn online te raadplegen op <https://www.ontwerpwedstrijden.nl/>.

De grafieken zijn in juli 2022 samengesteld. Latere mutaties in aanbestedingen (stopzettingen en gunningen) zijn niet verwerkt in de statistieken.